

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА

УДК 373.3.016:81

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16354126>

**Літературне краєзнавство як інструмент національно-патріотичного
виховання молодших школярів**

Кондур Оксана Созонтівна

доктор педагогічних наук, професор, декан Педагогічного факультету,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57, Україна,
oksana.kondur@pnu.edu.ua,

<https://orcid.org/0000-0001-9342-1127>

Прокопів Любов Миколаївна

кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та
освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика, Прикарпатський
національний університет імені Василя Стефаника,
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57, Україна,
liubov.prokopiv@pnu.edu.ua,

<https://orcid.org//0000-0001-8661-510X>

Прийнято: 08.07.2025 | Опубліковано: 20.07.2025

***Анотація.** У статті досліджено педагогічний потенціал літературного краєзнавства як ефективного інструменту національно-патріотичного виховання молодших школярів у сучасних соціокультурних умовах. Авторами окреслено завдання початкової школи в умовах глобалізаційних викликів та*

російської агресії, акцентовано на загрозах втрати національної ідентичності та необхідності формування в учнів патріотичної свідомості, любові до рідного краю, поваги до культурної спадщини.

Проаналізовано наукові підходи до проблеми. Подано методичні рекомендації щодо впровадження літературно-краєзнавчих практик в освітній процес початкової школи, зокрема розглянуто сучасні методичні підходи із використанням інтерактивних форм роботи: літературні мапи, квести, інсценізації, сторітелінг, буктрейлери, проекти.

Встановлено, що літературне краєзнавство є дієвим засобом формування у молодших школярів стійких національних цінностей, громадянської відповідальності, любові до рідного краю та інтересу до культурної спадщини. Наголошено на важливості міжпредметної інтеграції літературного краєзнавства з іншими дисциплінами та включення родинного компонента у виховний процес. Окрему увагу приділено питанню професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до реалізації краєзнавчо-орієнтованих підходів.

Узагальнено, що літературне краєзнавство в початковій школі виступає не лише змістовим компонентом навчального процесу, а й ефективним засобом національно-патріотичного виховання, що сприяє формуванню світоглядних орієнтирів, моральних цінностей і громадянської самосвідомості школярів. Успішність його впровадження залежить від педагогічної майстерності вчителя, цілеспрямованої інтеграції краєзнавчого контенту в освітній процес, співпраці з родиною та опори на культурне середовище регіону. Літературне краєзнавство постає як ресурс сталого освітнього розвитку, що забезпечує емоційно-ціннісну залученість дитини до життя громади та держави.

Ключові слова: *краєзнавство, літературні твори, молодші школярі, вчитель початкової школи, національна ідентичність, патріотичне виховання, технології навчання, педагогіка партнерства, сталий розвиток в освіті.*

Literary local history as a tool for national and patriotic education of younger schoolchildren

Kondur Oksana Sozontivna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Pedagogy,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 76018, 57 Shevchenka str.,
Ivano-Frankivsk, Ukraine, oksana.kondur@pnu.edu.ua,

<https://orcid.org/0000-0001-9342-1127>

Prokopiv Liubov Mykolaivna

PhD in Pedagogy, Professor, Head of the Bohdan Stuparyk Department of Pedagogy
and Educational Management, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
76018, 57 Shevchenka str., Ivano-Frankivsk, Ukraine, liubov.prokopiv@pnu.edu.ua,

<http://orcid.org/0000-0001-8661-510X>

***Abstract.** It The article explores the pedagogical potential of literary local history as an effective tool for national and patriotic education of younger schoolchildren in modern socio-cultural conditions. The authors outline the tasks of primary school in the context of globalization challenges and Russian aggression, focusing on the threats of loss of national identity and the need to form patriotic consciousness, love for the native land, and respect for cultural heritage in students.*

Scientific approaches to the problem are analyzed. Methodological recommendations are given for the implementation of literary and local history practices in the educational process of primary school, in particular, modern methodological approaches using interactive forms of work are considered: literary maps, quests, staging, storytelling, book trailers, projects.

It is established that literary local history is an effective means of forming stable national values, civic responsibility, love for the native land, and interest in cultural

heritage in younger schoolchildren. The importance of interdisciplinary integration of literary local history with other disciplines and the inclusion of the family component in the educational process is emphasized. Special attention is paid to the issue of professional training of future primary school teachers for the implementation of local history-oriented approaches.

It is generalized that literary local history in primary school is not only a content component of the educational process, but also an effective means of national and patriotic education, which contributes to the formation of worldview guidelines, moral values, and civic consciousness of schoolchildren. The success of its implementation depends on the teacher's pedagogical skills, purposeful integration of local history content into the educational process, cooperation with the family, and reliance on the cultural environment of the region. Literary local history appears as a resource for sustainable educational development, which ensures the emotional and value-based involvement of the child in the life of the community and the state.

Keywords: *local history, literary works, younger schoolchildren, primary school teacher, national identity, patriotic education, learning technologies, partnership pedagogy, sustainable development in education.*

Постановка проблеми. Стрімкий процес глобалізації призвів до стирання кордонів між державами та національними культурами, формування наднаціональної ідеології. Панування транснаціональних компаній на глобальному економічному просторі основним підґрунтям має фінансові пріоритети та нівелювання регіональних і національних особливостей. Такі світові процеси сприяли зародженню та поширенню безликої масової культури. Сформувались ризики втрати національної свідомості. Тому одним із завдань сучасної української школи є національно-патріотичне виховання. Воно полягає у формуванні в дітей почуття гордості за свою країну, її історію, культуру,

традиції, а також сприяє розвитку громадянської свідомості. Зреалізувати дане завдання педагогам допомагає краєзнавство.

Важливим інструментом виховання патріотичних почуттів у молодших школярів є літературне краєзнавство. Як галузь краєзнавства, літературне краєзнавство, займається вивченням літературної спадщини певного регіону, пов'язаної з його історією, культурою, побутом, традиціями [1]. Вивчення творів письменників рідного краю сприяє не тільки збагаченню учнів знаннями про минуле, але й формуванню почуття приналежності до свого народу. У рамках національно-патріотичного виховання літературне краєзнавство стає потужним інструментом формування патріотичної свідомості школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Краєзнавство забезпечує зв'язок освітньо-виховного процесу в школі з особливостями народної культури та навколишнього середовища. Цей процес учені вивчають всесторонньо (Г. Білавич, Т. Бондаренко, Л. Войтова, А. Лисенко, Є. Пасічник, Б. Степанишин, О. Сухомлинська, О. Тімець й інші). На думку Ольги Кашаби, «специфіка краєзнавства полягає у тому, що воно зближує системи природознавчого і соціогуманітарного знання, дає змогу конкретизувати і персоніфікувати історикокультурний процес» [2, с.25]. Сергій Гальчак теж вважає, що «краєзнавство – колиска виховання патріотизму, бо справжній патріотизм починається з виховання любові до рідного краю, до своєї малої батьківщини, пізнання її історії та сьогодення» [3, с.79].

Проблема літературного розвитку молодших школярів засобами краєзнавчого матеріалу розглядалась у працях В. Витюк та О. Данилюк, Н. Горбач, Я. Демко, Л.Іванової, М. Кузьми-Качур, Г. Підлужної, Л. Цимбалюк, М. Явоненко та ін. [4-11]. Зокрема, на думку науковиць В. Витюк та О. Данилюк, літературно-краєзнавча робота допомагає формувати в молодших учнів уявлення про прекрасне в мистецтві, глибше зрозуміти мистецькі цінності і осягати красу й неповторність рідного краю. [4, с. 345].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті - уточнити роль літературного краєзнавства в національно-патріотичному вихованні молодших школярів, дослідити теоретичний аспект цієї проблеми та запропонувати практичні рекомендації щодо впровадження краєзнавчих елементів в освітній процес, виокремити сучасні форми реалізації можливостей літератури для підвищення рівня національно-патріотичного виховання учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національно-патріотичне виховання в Україні, особливо в умовах сучасного етапу держави в умовах російської агресії, є надзвичайно важливим елементом освіти [12; 13]. Водночас «курс на інтеграцію в європейське і світове співтовариство вимагає переміщення акцентів у шкільному навчально-виховному процесі в бік формування духовності учнів як гідних представників української нації» [14, с.177]. Виховання патріотичних почуттів, знань про національну історію, культуру та традиції допомагає учням краще розуміти свою роль у суспільстві, усвідомлювати свою відповідальність за майбутнє країни. Це виховання має на меті розвиток у школярів таких рис, як любов до рідної землі, повага до традицій, бажання працювати на благо своєї нації. В. Захарова та Н. Рева Н. вважають, що «формування патріотичних почуттів передбачає: освоєння молоддю своєї етнічної спільності, національних цінностей (мови, території, культури), відчуття своєї причетності до розбудови національної державності» [4, 177].

«В авангарді процесу формування особистості нового типу стоїть початкова ланка освіти, де формується світогляд учня, його компетентності, духовні запити» [6, с.131]. Видатний український вчений-педагог В. Сухомлинський зазначав про важливість залучення молодших школярів до життя в соціумі через краєзнавство, «щоб кожна дитина бачила не тільки своє село, місто, красу річки, на берегах якої пройшло її раннє дитинство, а й величезний, неосяжний світ своєї Батьківщини» [15].

М. Кузьма-Качур переконливо аргументує, що «організація якісного навчального процесу не мислима без краєзнавчого компоненту як унікального дидактичного, так і мотиваційного засобу процесу навчання. Краєзнавчий компонент є тією родзинкою, яка дає можливість вчителю початкових класів стимулювати учнів до пізнання, до активної пошукової діяльності, розвивати їхні здібності в усіх напрямках» [8, с.73].

У контексті національно-патріотичного виховання важливу роль відіграють літературні твори, які можуть бути засобом для передачі культурних, історичних та моральних цінностей. В. Сухомлинський наголошував, що літературне слово - це «еліксир для розвитку мозку дитини», який вливає в її «мозок енергію думки» [16, с. 183]. Зокрема, літературне краєзнавство дозволяє школярам глибше пізнати рідний край, його історію, видатних особистостей, а також традиції, що сформували національну ідентичність, адже, як зазначав Маркіян Шашкевич, «література будь-якого народу є відображенням його життя, його способу мислення, його душі...» [17, с.113]

Багатолітні педагогічні дослідження показують, що літературне краєзнавство має великий потенціал для розвитку національно-патріотичних почуттів у молодших школярів. Це дозволяє не тільки вивчати національну літературу, але й усвідомлювати зв'язок між літературними творами та реальними історичними подіями, місцями та людьми.

На думку Т. Джурбій, «вивчення літератури рідного краю сприяє осмисленню історії рідного краю, його духовного життя, національних традицій, формуванню національної свідомості, патріотизму і є могутнім виховним засобом, що стимулює самовдосконалення і саморозвиток особистості учнів, для яких приклад вихідця з рідного краю слугує дієвою моральною школою» [18, с.224]. Тому літературне краєзнавство можна розглядати як засіб пізнання рідного краю. Адже вивчення літератури рідного краю допомагає школярам не лише розширити кругозір, а й краще зрозуміти культурні та історичні

особливості своєї малої батьківщини. Твори, в яких описано життя місцевих жителів, їх побут, звичаї, історія, традиції, є вагомим джерелом знань про історію розвитку громади, регіону, а іноді й національної історії. Такий вид краєзнавства допомагає педагогам у формуванні патріотичних почуттів учнів через твори, які описують реальні події або життєвий шлях своїх героїв.

Через літературні твори школярі можуть знайти для себе героїчні образи, які стають прикладами для наслідування. Проблеми героїзму, честі, боротьби за справедливість, національну незалежність, що розглядаються у творах місцевих авторів, стимулюють дітей до патріотичних вчинків та служіння своїй державі.

У навчальному процесі початкової школи літературне краєзнавство може бути впроваджене через уроки літературного читання, на яких діти вивчають твори авторів рідного краю. Використання краєзнавчого матеріалу на уроках дає можливість молодшим школярам не лише глибше зануритись у літературні тексти, а й отримати знання про культурну спадщину, що є основою для формування національної ідентичності.

Вивчення творів таких класиків, як Іван Франко, Ольга Кобилянська, Богдан Лепкий, Михайло Стельмах, Василь Стефаник, Леся Українка, допомагає школярам осмислити важливі історичні моменти, пов'язані з національною боротьбою за незалежність, культурну спадщину. Це є одним із основних елементів формування у дітей почуття гордості за свою країну. Водночас літературна спадщина краян дає можливість учням краще зрозуміти своє коріння, зв'язок із вихідцями з рідного краю, що послуговує важливим аспектом формування патріотичного світогляду. Наприклад, виховний аспект літератури Прикарпаття збагачений творами відомих письменників-класиків Іваном Франком, Богданом Лепким, Марією Шкрумеляк, Дмитром Павличком. Значний внесок у цю мистецьку нішу письменників Івано-Франківщини Віри Багірової, Лесі Диркавець-Пилип'юк, Надії Дички, Ірени Карпи, Костянтини Малицької, Марія Микицей, Олесі Овчар, Марійки Підгірянки, Степана Процюка, Ярослава

Яроша тощо [19]. Практика опрацювання текстів письменників рідного регіону активізує внутрішню мотивацію учнів до пізнання свого етнокультурного середовища, формує емоційно-ціннісне ставлення до рідної мови та літератури, розвиває соціальну активність і здатність до ідентифікації себе як частини нації.

У практиці початкової школи вивчення літературного краєзнавства, враховуючи вікові особливості учнів, повинно бути організовано через різноманітні форми роботи: читання, обговорення, дослідження, використання інтерактивних методів навчання. Серед результативних методів і технологій літературного краєзнавства відзначимо наступні:

- Літературна мапа краю (учні за допомогою Google My Maps, Canva, доповненої реальності (AR-аплікації) чи на папері створюють карту свого села/громади//міста/області, на якій позначають місця, пов'язані з письменниками, героями творів, подіями; можна долучити QR-коди з відеопрезентаціями дітей про письменників); створення інтерактивних мап, на яких позначаються місця, пов'язані з письменниками, казкарями, поетами, народними оповідачами, які народилися або працювали у регіоні; патріотичний ефект полягає в тому, що дитина ідентифікує себе з малою батьківщиною, розуміє цінність свого регіону в загальнодержавному контексті;

- Літературна подорож (у формі квесту, театралізованого уроку, VR-подорожі (віртуальні екскурсії) чи реальної екскурсії до місць, де жили або працювали місцеві письменники); очікуваний патріотичний ефект - у підвищенні емоційного залучення дітей, формування гордості за видатних земляків.

- Літературні квести та ігри (сюжетно-рольові ігри, QR-квести за творами місцевих письменників або за мотивами фольклору регіону; патріотичний ефект полягає у гейміфікації пізнання літературної спадщини рідного краю та історичного минулого);

- Жива книга (один з учнів грає роль місцевого письменника);

- Казкова майстерня (школярі вигадують казки або оповідання з прив'язкою до свого краю, з місцевим колоритом, назвами, героями);

- Літературна акція «Читаємо з бабусею казки мого краю» (діти вдома записують казку, пісню або легенду, яку розповідає бабуся/дідусь і презентують на уроці);

- інсценізація творів місцевих авторів (створення лялькових вистав, театральних мініатюр, радіопередач);

- квест-гра «Літературні скарби краю» (ознайомлення дітей з літературними постатями рідного краю в ігровій формі через локації «Літературна зупинка» — відгадування віршів і загадок, «Фольклорний ланцюжок» — складання прислів'їв і приказок, «Бібліотечна таємниця» — знаходження потрібної книжки місцевого автора, «Розмалуй рідний край» — створення малюнку за прочитаним твором місцевого авторства);

- технологія сторітелінгу (створення учнями історій на основі реальних фактів про письменників, перекази легенд, пов'язаних з рідним краєм);

- технологія проєктів (школярі розробляють проєкт на запропоновану тему, наприклад «Видатні літератори нашого краю», «Скарбниця народних казок мого села», «Моя сімейна літературна спадщина»);

- технологія буктрейлерів (учні за допомогою інструментів PowerPoint, Canva, iMovie, Windows Video Editor створюють прості буктрейлери (презентації) про книжки місцевих авторів);

Посилює методично результативний ефект інтеграція літературного краєзнавства з іншими навчальними предметами, такими як мистецтво, музика, трудове навчання, що дозволяє розширити горизонти знань дітей.

Розвитку краєзнавчої діяльності в освітньому процесі сприяє використання музейних ресурсів, бо музеї, як центри збереження історії, є важливими для національно-патріотичного виховання школярів. Тому літературне краєзнавство тісно пов'язане з музейним краєзнавством. Вивчення літератури через музейні

експозиції, присвячені рідному краю, допомагає дітям не лише познайомитись з історичними подіями, але й на практиці побачити предмети, що мають культурне значення. Це сприяє формуванню у дітей почуття приналежності до свого народу та його історії. [20]

Зазначимо важливість професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до використання літературного краєзнавства як інструменту національно-патріотичного виховання маленьких громадян України. Зразковим є авторський проєкт докторки філологічних наук, професорки кафедри початкової освіти та освітніх інновацій Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Тетяни Качак «Літературна кавалерка» (<https://kpo.pnu.edu.ua/literaturna-kavaliierka/>). Його ідея полягає у зацікавленні майбутнього вчителя в розвитку дитячого та юнацького читання, популяризації сучасної української книжки, формування читацької культури юного покоління. Проєкт існує вже понад 10 років і реалізується в ігровому форматі, а саме як КВК-презентація сучасних книг для дітей і підлітків. Кожна гра складається з п'яти етапів: знайомство з командою, презентація прочитаної книжки (у форматі буктрейлера, інсценівки, відео сюжету та ін.), запитання автору (наживо або онлайн в синхронному режимі), завдання від письменників, завдання на основі прочитаного «команда-команді». До команд-учасників часто запрошують учнів старших класів. Такий формат презентації цікавий для молодому поколінню, бо вимагає творчості, критичного мислення, активної читацької рецепції, інтерактиву та проявів особистого характеру в спілкуванні з авторами віч-на-віч.

Дієво використовувати комп'ютерні ігри, які дозволяють вчителю оцінювати учнів не через контрольну роботу, а в інтерактивній формі. Наприклад, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника створено ряд комп'ютерних ігор-вікторин: «Шлях Василя Стефаника» - унікальна настільна мапа, яка відображає життєпис Василя Стефаника від дня його народження до останніх днів його життя, а також

відтворює різні знакові етапи його творчої біографії, мови творів та навіть почерк письменника, при цьому головний персонаж гри - символ Прикарпатського національного університету Карпатська рись, яка ставить кожному учаснику 20 запитань, регіонального колориту додає супровід гри сучасним аранжуванням покутської музики (<https://pnu.edu.ua/blog/2021/04/11/27905/>); «Стежками Франка» - квест від одної до іншої «будівлі», у якій мешкав чи перебував Іван Франко впродовж свого життя (<https://pnu.edu.ua/blog/2023/05/24/47641/>); «Шляхами української літератури» – інтелектуальна розробка науковців університету для усіх, хто бажає перевірити і вдосконалити свої знання з біографії та творчості українських письменників ХХ століття (<https://kum.pnu.edu.ua/2025/01/14/prezentatsiia-komp-iuternoii-hry-viktoryny-shliakhamy-ukrainskoi-literatury/>).

Загалом літературне краєзнавство педагогам необхідно розглядати та використовувати як ресурс сталого освітнього розвитку, що забезпечує емоційно-ціннісну залученість дитини до життя громади та держави.

Висновки. Таким чином, літературне краєзнавство — дієвий інструмент патріотичного виховання. Через знайомство з творами, біографіями місцевих письменників, легендами та казками рідного краю у дітей формується любов до Батьківщини, повага до культурної спадщини, інтерес до рідної мови та історії, емоційний зв'язок із малою батьківщиною. Враховуючи вікові особливості, залучення молодших школярів має бути образним, емоційним і практичним. Успіх залежить від того, наскільки дитина бачить себе частиною історії краю (через рольові ігри, проєкти), творить разом із родиною (читання з бабусею, родинні казки), відчуває гордість за свою місцевість (зустрічі з письменниками, екскурсії). Літературне краєзнавство є містком між поколіннями. Залучення сімей на засадах педагогіки партнерства створює умови для збереження усної народної творчості, формування поваги до старших і чітких моральних орієнтирів загалом.

Поєднання навчання та гри дає найкращий ефект, тому використання ігрових, проєктних, театральних форм (квести, вистави) сприяє розвитку творчих здібностей учнів, зміцненню емоційно-ціннісного ставлення до рідного слова та культури.

Літературне краєзнавство — це не лише пізнання місцевих авторів, а й потужний засіб формування патріота, який шанує рідне слово, рідну землю і відчуває відповідальність за її майбутнє.

Список використаних джерел

1. Волинець І. М. (2014) Теорія та історія літературного краєзнавства. URL <https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna.../2volinec.htm>
2. Кашаба О. (2012) Часопис «Краєзнавство» як популяризатор краєзнавчого руху в Україні (1927 – 1930 рр.). *Краєзнавство*. 2. С. 22-27. URL: http://resource.history.org.ua/publ/kraj_2012_2_2
3. Гальчак С. (2018) Краєзнавство – колыска виховання патріотизму. *Всеукраїнська нарада з питань викладання навчального курсу «Основи краєзнавства» у закладах вищої освіти. Матеріали та документи*. Київ, 24 травня 2018 р. Наук. ред. О. П. Реєнт. Київ. С. 79-82.
4. Витюк В., Данилюк О. (2015) Слово як засіб формування художньоестетичних цінностей молодших школярів у процесі вивчення літератури рідного краю. *Рідне слово в етнокультурному вимірі : збірник наукових праць*. Дрогобич : Посвіт, 2015. С. 343-348.
5. Горбач Н. (2019) Література рідного краю: можливості та перспективи у початковій школі. *Logos. The results of scientific mind's development*; №2. С.50-54.
6. Демко Я. (2014). Значення творів письменників рідного краю в літературознавчій пропедевтиці молодших школярів. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. С. 129-138.

7. Іванова Л. І. (2006) Літературознавча пропедевтика в початковій школі. *Початкова освіта*. №8. С. 3.
8. Кузьма-Качур М.І. (2011) Удосконалення у змісті освітніх галузей початкової школи краєзнавчої складової. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Гуманітарні і суспільні науки*. №10(5). С. 66-74.
9. Підлужна Г. (2004) Позакласне читання молодших школярів: реалії та перспективи. *Початкова школа*. № 6. С. 56-59.
10. Цимбалюк Л. (2000) Проблеми літературного розвитку молодших школярів. *Нова педагогічна думка*. Рівне. № 2. С. 104-111.
11. Явоненко М. (2003) Розвиток уяви та літературних здібностей молодших школярів. *Початкова школа*. № 3. С. 14-18.
12. Bezliudniy, O., Kravchenko, O., Kondur, O., Reznichenko, I., Kyrsta, N., Kuzmenko, Y., & Tkachuk, L. (2022). National and patriotic education of young students by means of digital technologies in distance learning environment. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 22(7), 451-458. URL: <http://dx.doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.7.55>
13. Прокопів Л., Козира Ю., Щербанюк А., Жураківський П. (2024) Історіографія поняття «національно-патріотичне виховання»: аналіз та перспективи. *Наукові інновації та передові технології*. № 3(31). С. 1183-1193. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3\(31\)-1183-1193](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-3(31)-1183-1193)
14. Захарова В., Рева Н. (2010). Літературне краєзнавство як засіб формування особистості учня. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 6 (8). С. 175-188.
15. Сухомлинський В. О. (1977) Серце віддаю дітям. Вибрані твори: в 5т. Т. 3. Київ: Радянська школа.
16. Сухомлинський В. О. (1976) Вибрані твори : в 5 т. Т. 1. Київ: Радянська школа.

17. Шашкевич М. Азбука і абеткадо. /У кн.: Шашкевич М., Вагілевич І., Головацький Я. Твори. Київ, 1982.

18. Джурбій Т. (2019) Концептуальні засади літературного краєзнавства. Мова та мовлення: лінгвокультурологічний, комунікативний та дидактичний аспекти : збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 20-21 листопада 2019 р. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С.223-225.

19. Качак Т. Література для дітей на Прикарпатті. *Ключ*. 05.02.2013. URL: <https://chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/167>

20. Васютіна Т. М. (2010) Формування спеціалізовано-професійних компетенцій у майбутніх вчителів початкових класів засобами музейної педагогіки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання*. С.140-145.